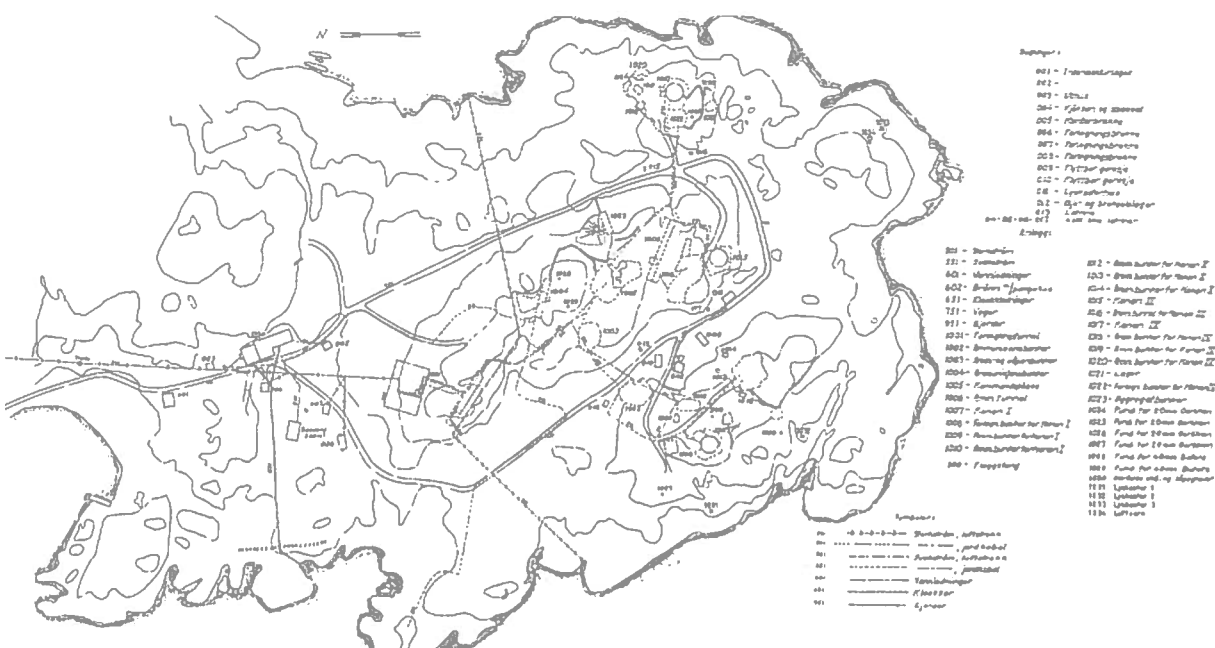


Utgitt av SANDAR HISTORIELAG, Sandefjord

Høsten 2010

YNGVAR HALVORSEN

VESTERØEN FORT PÅ FOLEHAVNA



Inventarkart over Folehavna fort, tegnet av det norske forsvaret etter krigen.

Tegning utført av Østlandets Sjøforsvardistrikt

Vesterøen (Folehavna) batteri tilhørte Artilleriegruppe Larvik med betegnelsen ART.GR.LARVIK, HKAA1/980 (HKAA 494) som ble opprettet mars 1941 i Ansbach, og kom til Norge april-mai samme år. Gruppen ble ledet av major Gunther med hovedkvarter i Larvik.

De tyske militære myndighetene beslagla området ved Folehavna for militært bruk fra den 8. mai 1941. Det beslaglagte området var alt syd for en linje som gikk skrått over halvøya fra Folehavna til Steinvika. Området var da begrenset av sjøen i øst, syd og vest, i nord av fastlandet. General Nicolaus von Falkenhorst var sjef for de styrker som invaderte Norge 9. april 1940. Han ble også sjef for alle tyske stridskrefter i Norge frem til slutten av 1944. Generalen ble tidlig klar over at det var nødvendig med et sterkt forsvar av alle innfalsporter til vår lange kyst. Han prioriterte derfor utbyggingen av Kystartilleriet høyt. Kystforsvarets utbygging ble iverksatt for fullt i 1941. Det viktigste i denne sammenheng var å bygge ut kystbatteriene.

Kvaliteten på Hærens Kystartilleriene som sjøfrontbatterier var dårlig, særlig til å begynne med. Batteriene var satt opp med feltkanoner, ofte av eldre modell, eller av skyts som var erobret fra andre nasjoner under felttogene i 1939-1942.

Hauptmann Beck
inspiserer sine
kanoner på
Folehavna, tidlig
i krigen.
Foto: Ukjent tysk
soldat



Hauptmann Beck

Den tyske Hæren fikk ansvaret for utbyggingen av kystforsvaret. De tekniske løsningene var standardiserte, man hadde standartegninger, såkalte "Regelbau" for de forskjellige typer stillinger, så som kommandoplasser, kanonstandplasser, ammunisjonsbunkere, dekning/forlegningsbunkere, spesielle stillinger for maskingevær brukt som luftvern (ringstand), bombekastere og stillingsområdet for nærforvar. Etter at HKB 5/980 var kommet til Norge rykket avdelingen inn på Folehavna og startet arbeidet med utbyggingen av batteriet. Til hjelp med de tekniske ledelsen hadde man tildelt festningspionerer. I tillegg ble også norske entreprenørfirmaer engasjert i byggearbeidene. Etter oppgave fra lensmannen i Sandar kommune i februar 1942 hadde ca 200 mann i snart ett år arbeidet på Folehavna. Tyskerne betalte vesentlig mer i timen enn andre, så det var mange som tok seg jobb der ute.

En nordmann, Bjørn Normann Larsen, arbeidet som snekker på Folehavna i lang tid under krigen. Arbeidet var et dekkarbeid, han var egentlig befal i Milorg. Sammen med en annen nordmann, Formann Olaf Skovly (formann for tømmermannsarbeidene) laget kart og tegninger av fortsanlegget og fikk disse sendt til de norske myndighetene i Storbritannia.

Vesterøen fort HKB 5/980 (Folehavna), ble overtatt ca 10-12 mai 1945 av hjemmestyrkene (H.S) fra H.S D 15 Sandar og Sandefjord. Overtagelsen gikk uten for store problemer, forholdet til tyskerne var foretningmessig korrekt.

Den norske Milorg. styrken på Folehavna var i juni 1945 på 12 mann. De fleste tyskerne ble i løpet av mai/juni overført til samleleire i området (Vallemyrene, Brevik, Larvik og Rakke) En del spesialister som ingeniørsoldater og pionerer, samt noen artillerister og teknikere ble satt i arbeid med fjerning av minefelt og piggrådsperringer foruten opplæring av norsk personell på det aktuelle skytset. Hjemmestyrkene ble formelt oppløst den 15. juli 1945. Stort sett det samme personellet fortsatte sin tjeneste, men da organisert i Vaktbataljon ved IR 3. Pr. 1 august 1945 overtok Kystartilleriet anlegget. De resterende HS-styrkene ble da trukket ut.

Fra 1. januar ble Forsvaret satt på fredsfot, og samtidig ble Heimevernet opprettet. Kystartilleriet hadde ikke selv befal og mannskap til alle fortene som var oppretten av tyskerne, og mange ble lagt ned men ved Folehavna ble det Heimevernet som overtok dette i 1946. I tiden fra høsten 1945 da fortet ble "preservert"



Norske heimevernsoldater under opplæring av det tyske kanonmateriellet, etter krigen.

Foto: Østlandets Sjøforsvardistrikt

og fikk tilsatt en oppsynsmann til HV rykket inn med sin øvingsvirksomhet i 1948/1949, var det et lavt aktivitetsnivå på fortet.

I tiden fremover var det flere norske vaktmenn som passet på det militære anlegget på Folehavna. Vaktbua var ved veien inn til fortet i bakken ned mot stranda som heter Folehavna. Det fortelles mange historier om disse vaktmennene som satt der ute natt og dag, blant annet var det en som satt seg i respekt overfor



Armeringsjern, tatt ut fra noen av de bunkerne som er revet.

Foto: Yngvar Halvorsen



En maskingeværstilling bygget strategisk til på pynten, ut mot havet. Foto: Yngvar Halvorsen

aktive unggutter som gjerne ville inn på fortet for å se. Han bodde oppe i det gule huset på toppen av fortet, og hadde en stor hund som ruslet rundt der ute, til guttenes store skrekk.

Folehavna fort var et av de første fortene som ble modernisert. De tre 12 cm kanonene ble skiftet ut med tre stk ex tyske 10,5 cm kanoner c/32. De nødvendige ombygginger av standplassene for tilpassning til de nye kanonene ble foretatt. Samtlige kanoner ble montert i grube, kanonene var utstyrt med paddeskjold. Den ubenyttede standplass for tidligere kanon 2 ble stående tom. I dag kan vi se disse runde murene som er støpt opp inne i den gamle tyske kanonstillingen.

Da tyskerne beslagla området i 1941 var det A/S Folehavna, representert ved skipsreder A.F. Klavenes, som eide området. Området var ca 150 – 200 dekar stort På området sto fire sommervillaer, et strandhus og en arbeiderbrakke. En sommervilla kalt Karihus ble revet av tyskerne i 1943. Fra 1. november 1945 ble ca 30 dekar nord for sperringen samt vaktmesterbolig med uthus, frigitt. Fra 1. juli 1950 ble bygningene nr 2, 7, 15, og 35 på Folehavna frigitt. Dette var de tre sommervillaene og strandhuset. Samtidig ble hele området på ca 190 dekar frigitt, men militæret leide 85,5 dekar pluss 1,567 dekar grunn for bygninger som ble liggende utenfor det leide området, til sammen ca 87 dekar. Dette leieforholdet ble fornyet med jevne mellomrom til frem til 1993.

Etter hvert ble fortet bare brukt av Heimevernet til øvelser, for så å bli sikret og nedlagt i 1995.

Fortsområdet er nå sikret en gang til i 2009/2010, ved at enkelte bunkere er revet, løpegraver fylt igjen, mens andre kraftige bunkere bare er åpnet for å få en status på styrken i tak og vegger, før dørene støpes igjen.

Ansvarlig redaktør for Sandar Historielags Kulturminner: Roger Davidsen.

Bruk av stoffet eller kopiering må forhåndsavtales med Sandar Historielag, Sandefjord.